

»NI POMEMBNO, KATERI JEZIK OTROCI UPORABLJAJO, TA PRINCIP DELUJE.« PRINCIP »ENA OSEBA – EN JEZIK« V PRVEM SLOVENSKO- NEMŠKEM ODDELKU V GRAŠKEM VRTCU GiP GRABENSTRAßE

KATARINA TIBAUT

Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta, Maribor, Slovenija
katarina.tibaut@gmail.com

Sinopsis Jeseni 2020 je v graškem vrtcu GiP Grabestraße začel delovati prvi slovensko-nemški oddelek. Ta dvojezični oddelek deluje po načelu »ena oseba – en jezik«. V pričujočem članku smo omenjen princip najprej teoretično opredelili in ga v nadaljevanju prispevka empirično nadgradili. Empirična raziskava gradi na kvalitativni metodi raziskovanja, pri čemer smo podatke, ki smo jih pridobili z nestrukturiranimi intervjujema z ekspertinjama (vodja vrta in dvojezična vzgojiteljica), analizirali po kvalitativni vsebinski analizi po Mayringu. Pri analiziranju smo posebno pozornost namenili naslednjim aspektom: izbiri slovenščine kot J2, vlogi staršev, izobrazbi vzgojiteljice, uporabi didaktičnega gradiva in vključevanju kulture.

Ključne besede
princíp »ena oseba – en jezik«, zgodnje učenje tujega jezika, večjezičnost, vrtec, slovenščina

"IT DOESN'T MATTER WHAT LANGUAGE THE CHILDREN USE, THIS PRINCIPLE WORKS." THE "ONE PERSON - ONE LANGUAGE" PRINCIPLE IN THE FIRST SLOVENIAN-GERMAN SECTION OF THE GiP GRABENSTRASSE KINDERGARTEN IN GRAZ

KATARINA TIBAUT

University of Maribor, Faculty of Arts, Maribor, Slovenia
katarina.tibaut@gmail.com

Abstract In the autumn of 2020, Graz opened the first Slovenian-German section of the GiP Grabestraße kindergarten. This bilingual department operates on the "one person – one language" principle. In this paper, we first define the principle theoretically and then build on it empirically. The empirical study is based on a qualitative research method, where the data obtained through unstructured interviews with two experts (the head of the kindergarten and a bilingual teacher) were analyzed according to Mayring's qualitative content analysis. In the analysis, special attention was paid to the following aspects: the choice of Slovene as L2, the role of parents, the teacher's education, the use of didactic materials, and the integration of culture.

Keywords:

"one person - one language" principle, early foreign language learning, multilingualism, kindergarten, Slovene language

1 Uvod

Znanstvene raziskave o usvajanju drugega (tujega) jezika (v nadaljevanju J2) kažejo, da zgodnje učenje avtomatično ne vpliva na večji uspeh. Pomemben napredek pri usvajanju J2 dosežejo otroci šele takrat, ko so v stalnem in intenzivnem stiku z J2 in pod pogojem, da imajo osebe, ki jim posredujejo jezikovno znanje, visoko raven znanja J2 (npr. Winitz, Gillespie und Starcev, 1995; Flege, Yeni-Komshian, Liu , 1999; Piske, MacKay, Flege, 2001; Piske, 2007, 2013, 2014). To pomeni, da pri otrocih, ki so v stiku s tujim jezikom enkrat tedensko za relativno kratek čas kot npr. v šolah, ne gre pričakovati večjega napredka pri razumevanju in produkciji tujega jezika (prim. Piske, 2007). Kot posledica globalizacije pa povpraševanje po zgodnjem učenju tujih jezikov narašča. V sestavnem delu izobraževalne politike posledično pridobivajo vrtci vse pomembnejšo vlogo. Kljub temu ponuja v Avstriji razmeroma malo vrtcev dvojezične programe, ki bi otrokom omogočili zgodnje učenje tujega jezika, še preden začnejo obiskovati osnovno šolo. Sklepamo torej lahko, da obstaja tudi razmeroma malo slovensko-nemških oddelkov, čeprav so Slovenci in Slovenke v Avstrijski državni pogodbi opredeljeni kot narodna manjšina, v relevantni avstrijski zakonodaji pa kot narodna skupnost. Največ Slovencev in Slovenk živi na avstrijskem Koroškem, nekaj tudi na Dunaju. V Gradcu so prvo slovensko-nemško skupino v vrtcu ustanovili šele jeseni 2020. Namen pričujočega članka je pokazati delovanje prav te dvojezične skupine, pri čemer bomo posebno pozornost namenili vlogi in rabi slovenščine. Ker dvojezični oddelek v graškem vrtcu deluje po principu »ena oseba – en jezik«, bomo v prvem delu prispevka ta način teoretično opredelili in utemeljili. Z intervjujema z ekspertinjama (vodja vrtca in dvojezična vzgojiteljica) pa bomo v drugem delu zbirali empirične podatke, ki jih bomo po Mayringu (2015) kvalitativno analizirali.

2 Teoretična podlaga

Kot je v uvodu že omenjeno, deluje dvojezični oddelek v graškem vrtcu po načelu »ena oseba – en jezik«. To pomeni, da je jezik dodeljen določeni osebi (prim. Döpke, 1992; Nauwerck, 2005; Piske, 2016). Medtem ko dvojezični vzgojitelji z otroki komunicirajo izključno v J2, uporabljajo ostali vzgojitelji le jezik okolja oz. prvi jezik (v nadaljevanju J1). Bistvena značilnost tega principa je torej funkcionalno ločevanje jezikov (Mahlstedt, 1996, str. 60). Mešanje jezikov sicer ne ovira razvojne zmožnosti posameznih jezikov, vendar pa se pogosto domneva, da strogo ločevanje jezikov

otroku olajša razvoj zavesti o različnih jezikih in posledično tudi o različnih kulturah. Ločevanje jezikov jim prav tako olajša identifikacijo in razmejevanje med jezikovnima sistemoma (prim. Scharff-Rethfeldt, 2016, str. 77).

Ker otroci (načeloma) na začetku še ne obvladajo J2, je komunikacija med dvojezičnim vzgojiteljem in otroki običajno dvojezična. To pomeni, da vzgojitelj z otroki govori izključno v J2, otroci pa z njim govorijo večinoma v J1. Dvojezični vzgojitelj mora posledično obvladati oba jezika na zelo visokem nivoju znanja (prim. Wode, 2001). Jezikovna usposobljenost v J1 po eni strani zagotavlja, da se dvojezični vzgojitelj lahko ustrezno odzove na izjave, želje ali pritožbe otrok. Jezikovna usposobljenost v J2 pa omogoča avtentično posredovanje jezika (prim. Piske, 2016; Wenzel, 2004; Wode, 2001). Za boljše razumevanje je prav tako pomembno, da dvojezični vzgojitelj povedano ustrezno kontekstualizira, tako da govor podpre z dejanji, gestami in mimiko. Na ta način si lahko otroci razlagajo situacije tudi brez jezikovnih napotkov. Kot utemeljuje Bergström (2013, str. 24), je otrokom treba omogočiti, da ugotovijo povezavo med povedanim in njegovim pomenom.

Posebej pomemben dejavnik za uspešno učenje J2 je tudi časovno razmerje uporabljenih jezikov. Za uspešnost učenja J2 mora prevladati ravnovesje med jeziki. Časovna komponenta vključuje dnevni jezikovni stik, trajanje dnevnega bivanja vsakega otroka v vrtcu in ponekod tudi celotno trajanje programa. Zlasti za otroke, ki v vrtcu preživijo manj kot 50 odstotkov časa in tudi zunaj ustanove niso v stiku z J2, se princip »ena oseba – en jezik« lahko pokaže za manj učinkovitega. Posebno pozornost je posledično treba nameniti kakovosti jezikovnega stika v sami vzgojno-izobraževalni instituciji (prim. Wenzel, 2004). Ključnega pomena torej je, da je J2 sestavni del otrokovega vsakdanjika v vrtcu. To pomeni, da se J2 ne poučuje na način »šolskega pouka«, temveč da se ta jezik doživlja in uči kot vsakdanji jezik v naravnih, rutinskih primerih.

Pomembnost dvojezičnega načina potrjuje tudi jezikovna politika EU, ki narekuje, da se naj temelji za doseg cilja »J1 plus dva« postavljajo že v vrtcu (prim. Evropska komisija, 2004, str. 16; Müller, 2006, str. 6; Wode, 2009). Čeprav večjezičnost v sestavnem delu izobraževalne politike postaja vse pomembnejša, jo v številnih vrtcih dojemajo kot oviro pri doseganju določenih »enojezičnih« ciljev. Namesto da bi se učni cilji v vrtcih prilagajali večjezični in večkulturni družbi, se morajo otroci prilagajati enojezičnim ciljem vzgojno-izobraževalnih ustanov (prim. Wroblewski in

Herzog-Punzenberger, 2010, str. 105). Kot kažejo statistični podatki, je leta 2019 nekoliko manj kot četrtina – 23,7 odstotkov – vsega prebivalstva v Avstriji bila povezana z migracijskimi okoliščinami. Približno 28 odstotkov otrok, ki jim J1 ni nemščina, je v istem šolskem letu bilo vključenih v eno izmed vzgojno-izobraževalnih ustanov v Avstriji (Statistik Austria, 2019). Ta visok delež jezikovne raznolikosti prebivalstva ne zagovarja togega uveljavljanja enojezičnih ciljev. V vzgojno-izobraževalnih ustanovah si je posledično treba prizadevati za pedagogiko, ki ceni raznolikost. Pomembno dejanje s tega vidika so lahko prav ustnovitve dvojezičnih vrtcev. Kajti čim zgodnejši in intenzivnejši so stiki z drugimi jeziki, tem bolj naravno je ravnanje z drugimi kulturami (Wenzel, 2004, str. 9). Otroci v vrtcu ne prinesejo le svoj družinski jezik, temveč tudi kulturno izoblikovan način življenja. Naloga vrtca bi morala torej biti, da različne izkušnje in jezike obravnava kot vir in jih vključi v vsakdanjik vzgojno-izobraževalne ustanove (prim. Amirpur, 2010, str. 61). Ker učenje jezika v vrtcih poteka preko igre, ritualov, odnosov ipd., otroci oblikujejo medkulturno samorazumevanje (prim. Bäck in Haberleitner, 2011, str. 4). Na ta način se je mogoče izogniti razmejitvi med večino (osebe, ki jim je J1 nemščina) in drugimi (osebe, ki jim J1 ni nemščina) in povečati spoštovanje do drugih kultur in jezikov (prim. Amirpur, 2010, str. 65–67). Z zgodnjim uvajanjem enega ali več drugih jezikov otroci razvijejo pozitiven odnos ne samo do učenja drugih jezikov, temveč tudi do ljudi, ki govorijo drugi jezik.

3 Cilj

Za uspešno izvajanje dvojezičnega koncepta po načelu »ena oseba – en jezik« ni samo ključno, da se upoštevajo v teoretičnem delu prispevka opredeljeni kriteriji, ampak je tudi, da se ti ustrezno implementirajo in sproti reflektirajo (prim. Wenzel, 2004, str. 11). Na podlagi tega smo želeli v sestavnem delu pričujočega prispevka ugotoviti, kako se omenjen princip izvaja v prvem slovensko-nemškem oddelku v graškem vrtcu. Pri analizi praktične izvedbe smo posebno pozornost namenili naslednjim aspektom: izbiri slovenščine kot J2, vlogi staršev, izobrazbi vzgojiteljice, uporabi didaktičnega gradiva in vključevanju kulture.

4 Empirična analiza

Da bi spoznali sisteme v okoliščinah dvojezičnega načina in vlogo in rabo slovenščine v teh sistemih, smo uporabili kvalitativno metodo raziskovanja. Zbiranje informacij je gradilo na nestrukturiranih intervjujih z ekspertinjama. V tem primeru lahko kot ekspertinji imenujemo vodjo graškega vrtca, go. Karin Farkas, in dvojezično vzgojiteljico, ki se z otroki izključno sporazumeva v slovenščini. Oba intervjuja sta potekala konec maja 2021 v prostorih graškega vrtca GiP Grabenstraße. Medtem ko je intervju z vzgojiteljico dvojezičnega oddelka lahko potekal v slovenščini, smo intervju z vodjo vrtca morali izvesti v nemščini. Citirane odseke, ki se navezujejo na vodjo vrtca, smo prevedli v slovenščino. Za lažjo analizo podatkov smo oba intervjuja posneli. Da bi se izognili morebitni izgubi ključnih informacij zaradi prehitrega povzemanja (Keuneke, 2005, str. 265), smo opravljena intervjuja dobesedno transkribirali. Sledila je analiza podatkov, pri čemer smo se zgledovali po kvalitativni vsebinski analizi po Mayringu (2015). Analiza je potekala po naslednjih fazah: kodiranje za študijo relevantnih odlomkov besedila, parafraziranje vsebinskih enot, generalizacija parafraz, povzemanje parafraz z enako ali podobno vsebino, določanje kategorij in podkategorij in interpretacija podatkov. Za boljši pregled smo uporabili računalniški program MAXQDA. Pri tem poudarjamo, da pridobljene ugotovitve veljajo izključno za ciljno skupino, torej za slovensko-nemški oddelek v graškem vrtcu GiP Grabenstraße.

5 Rezultati

Vrtec GiP Grabstraße se nahaja v severnem predelu Gradca ob vznožju griča Reinerkogel. V vrtcu delujeta dve skupini, v obeh je bistvo pedagoškega dela jezik. Eno skupino vodi vzgojiteljica, katere J1 je angleščina. Druga skupina pa se izvaja dvojezično, dopoldan v slovenskem in popoldan v nemškem jeziku. Dvojezični oddelek deluje od jeseni 2020. Ta večjezični način je, kot pravi vodja vrtca, *obogatitev, ne glede na to, za kateri jezik gre*. Prav tako poudarja, da *ni nujno, da se vedno spodbuja samo nemščina, ampak da se lahko spodbuja tudi otrokov prvi ali drugi jezik*. Vodja vrtca se torej zaveda, kako pomembno je spodbujanje večjezičnosti za otrokov razvoj v sodobni globalizirani družbi. Razloga, zakaj je kot J2 bila izbrana slovenščina, ne smemo iskati samo v geografski bližini, temveč tudi v skupni zgodovini, ki Slovenijo in Avstrijo družijo že več tisoč let. Kljub tej geografski in kulturni bližini pa vodja vrtca opozarja, da ima sama pomanjkljive informacije tako o slovenskem jeziku kot Sloveniji. Prav

to je želela spremeniti. Kot poudarja, je pri dogovorih o realizaciji dvojezičnega oddelka *vedno šlo samo za slovenščino*. V Gradcu živi veliko mladih družin, ki imajo slovenske korenine ali so se iz Slovenije izselile. Predstavljajo torej pomembno jezikovno skupnost, na podlagi katere se je na pobudo »Kulturnega društva Člena 7 za avstrijsko Štajersko« in društva »Avstrijsko-slovensko prijateljstvo Gradec« porodila ideja o dvojezičnem oddelku, ki se je jeseni 2020 v vrtcu GiP Grabenstraße realizirala.

Slovensko-nemški oddelek v graškem vrtcu ni namenjen le otrokom, ki so povezani s slovenskim prostorom, temveč tudi tistim otrokom, ki do vstopa v vrtec niso imeli nobenega stika s slovenščino in slovensko kulturo. Tisti starši, ki so vezani na slovenski prostor (npr. J1 od enega ali od obeh staršev je slovenščina, J1 starih staršev je slovenščina ipd.), dvojezični oddelek dojemajo kot priložnost za ohranjanje, širjenje in uveljavitev slovenščine in slovenske kulture v njihovem družinskem okolju. Večina staršev, ki nimajo slovenskih korenin, ampak svoje otroke želijo *vzgojiti odprto do drugih jezikov in kultur*, so pozitivno sprejeli dvojezični oddelek. Nekateri starši so nad dvojezičnim konceptom bili tudi skeptični, saj otroka ne bi razumeli, če bi se z njimi otrok *naenkrat začel sporazumevati v slovenščini*. Kot nadaljuje vodja vrtca, pa so ti dvomi bili dokaj hitro opuščeni, saj so spoznali, da otroci s tem načinom *ničesar ne izgubijo, ampak večjemu pridobijo*. Prav tako otroci jezik enačijo z določeno osebo. To pomeni, da znajo razlikovati med J1 in J2 in se posledično zavedajo, v katerem jeziku se z njimi sporazumevajo starši in v katerem jeziku se z njimi sporazumevajo vzgojiteljice.

Velik izziv za vodjo vrtca je bil poiskati ustrezno vzgojiteljico za slovenščino oz. J2. Pogoji za delo so bili: ustrezna izobrazba (zaključen študij predšolske vzgoje), slovenščina kot J1 in znanje nemščine na nivoju C1. Skupaj s temi kvalifikacijami je vodji vrtca bil tudi zelo pomemben osebni nivo vzgojiteljice ali, kot je povedala sama, *oseba, ki smo jo iskali, je morala ustrezati vsem naštetim zahtevam*. Izbrana vzgojiteljica je po poklicu profesorica nemščine in sociologije, ki je opravila prekvalifikacijo za vzgojiteljico. Izšolala se je v Sloveniji, v Avstriji pa je izobrazbo nostrificirala. Kljub temu da je zaključila študij nemščine, je opravila še test nemškega znanja na zahtevanem nivoju C1. Izpolnjevala je torej vse pogoje za delo dvojezične vzgojiteljice v Avstriji. V enem izmed vrtcev v Lipnici si je že prej pridobivala izkušnje, vendar z bistveno razliko v tem, da je tam z otroki uporabljala izključno nemščino. Pred začetkom dela v graškem vrtcu je prej opravila še dodatno

usposabljanje na temo zgodnje poučevanje jezikov. Poleg nje v vrtcu še dela pomočnica, katere J1 je tudi slovenščina. V primerjavi z vzgojiteljico pa pomočnica vzgojiteljice z otroki govori v nemščini, kar je v skladu z načeli dvojezičnega načina »ena oseba – en jezik«.

V dvojezičnem oddelku graškega vrtca le vzgojiteljica za J2 z otroki govori v slovenščini, ostalo osebje pa govori nemško. V katerem jeziku otroci vzgojiteljico za J2 nagovorijo, je prepuščeno njim, pričakovati pa morajo, da bo odgovor oz. odziv v slovenščini. Dvojezični način predstavlja predvsem v začetni fazi velik izziv, opozarja tako vodja vrtca kot dvojezična vzgojiteljica. Ne samo zato, ker nekateri otroci prej niso imeli nobenega stika s slovenščino, ampak tudi zaradi tega, ker so v skupini otroci z različnimi J1 (npr. turščina, srbščina, makedonščina, perzijsščina, romunščina idr.). V dvojezični skupini torej ni samo otrok, ki jim je J1 nemščina ali slovenščina. To dejstvo je skladno s statističnimi podatki (gl. Statistik Austria, 2019), ki kažejo na to, da v Avstriji živijo ljudje, ki govorijo različne jezike in ki imajo različno kulturno ozadje. Ravno zaradi te, kot je opisala dvojezična vzgojiteljica, *pisane družine*, prihaja do nekaterih izzivov pri načeloma striktni rabi slovenščine. Velik izziv predstavlja npr. faza uvajanja otrok, predvsem tistih, katerim J1 nista niti nemščina niti slovenščina. Ker nekateri izmed teh otrok tudi nemščine, torej jezika okolja, ne obvladajo na dovolj visokem nivoju znanja, dvojezična vzgojiteljica v nekaterih primerih uporablja oba jezika. Kot zatrjuje dvojezična vzgojiteljica, pa je raba nemščine le minimalna, in sicer v tistih primerih, ko opazi, *da res ne razumejo ali pri kakih pomembnih pravilih*. Domnevamo, da se otroci, ki nemščine ne obvladajo na dovolj visokem nivoju znanja, v domačem oz. družinskem okolju pogovarjajo izključno oz. večinoma v njihovem J1. Torej je vprašljivo, kako in koliko ti otroci dvojezično vzgojiteljico razumejo, tudi če uporabi nemščino. Po drugi strani pa jim je nemščina v primerjavi s slovenščino bolj poznan jezik, saj ga slišijo zunaj domačega oz. družinskega okolja. Kot trdi dvojezična vzgojiteljica, nemščino uporablja le v redkih primerih in tudi takrat, ko jo uporabi, povedano ponovi še v slovenščini. Torej bolj ali manj uporablja slovenščino, ne glede na to, kateri je J1 otrok in kako dolgo vrtec že obiskuje. Velikokrat, predvsem pa v fazi uvajanja, si dvojezična vzgojiteljica pomaga tudi z neverbalno komunikacijo (mimika, gestika ipd.).

Ko otroci dojamajo, da se dvojezična vzgojiteljica z njimi sporazumeva v drugem jeziku, so na začetku sicer *iritirani*, ampak se sčasoma privadijo. Postajajo dovezetnejši do tega, da se jeziki med sabo razlikujejo, kar obenem pozitivno vpliva na spoznavanje različnosti v kulturah. Odprtost do jezikov kažejo na različne načine, vodja vrtca je npr. poročala o tem, da so otroci stopili do nje in jo vprašali: »*Kateri jezik pa govoriš ti?*« Če otroci dvojezične vzgojiteljice ne razumejo ali jim raba slovenščine v določenem primeru ne ustreza, se lahko obrnejo na pomočnico vzgojiteljice, ki se z njimi sporazumeva v nemščini. Otroci se torej lahko sami odločijo, ali bodo pristopili do dvojezične vzgojiteljice ali do pomočnice vzgojiteljice. Kot pa je pripomnila vodja vrtca, pa za otroke v nekem določenem primeru *ni bistven jezik, temveč oseba, kajti tudi v slovenščini lahko otroka potolažimo*. Velika podpora za dvojezično vzgojiteljico so navsezadnje tudi otroci, katerih J1 je slovenščina, kajti tudi nanje se lahko otroci z drugimi J1 obrnejo, ki dvojezične vzgojiteljice niso razumeli. Otroci se tako *učijo drug od drugega*. Dvojezična vzgojiteljica je tukaj podala primer prijateljstva dveh deklet, pri čemer je ena, katere J1 je nemščina, rekla drugi sledeče: »*Ti se boš od mene naučila nemško, jaz pa od tebe slovensko.*«

Učenje drugega jezika je dovisno tudi od učenja druge kulture. V graškem vrtcu je sicer v ospredju slovenska kultura, vendar se otroci učijo tudi kultur tistih otrok, katerih J1 nista niti nemščina niti slovenščina. Na ta način se po besedah dvojezične vzgojiteljice otroci učijo *sprejemati drugačnost*. Za uspešno posredovanje slovenščine in slovenske kulture dvojezična vzgojiteljica uporablja različne didaktične materiale. Med te sodijo npr. (slovenske) pesmi, (slovenska) literarna dela, gibalne igre, slikanice, slovenske rime, gledališke igre z lutkami, slovenske izštevance, fotografije, realije ipd. Dopoldan dvojezična vzgojiteljica uporablja oz. pripravi didaktični material v slovenščini. Nekateri dejavnosti (npr. gledališke igre z lutkami) lahko potekajo dvojezično, in sicer dopoldan v slovenščini in popoldan v nemščini. Kot ključne pri ponotranjanju slovenščine ocenjuje dvojezična vzgojiteljica otroške pesmi, ki jih otroci pojejo oz. recitirajo dnevno, npr. v jutranjem krogu ali pri pospravljanju. Ti vsakodnevni rituali, ki gradijo na *ponavljanju, ponavljanju, ponavljanju*, vplivajo na uspešnejšo ponotranjenje slovenskih besed in izrazov. Če otroci eno izmed teh besed slišijo zunaj tega vsakodnevnega rituala, *natančno vedo, kaj pomeni*, pravi dvojezična vzgojiteljica. V teh okoliščinah jih je primerjala z *gobicami, ki nove besede kar vsrkarajo*. Ker so otroci različni, je popolnoma naravno, da si *eni zapomnijo hitreje, drugi počasneje*. Medtem ko nekateri otroci potrebujejo več časa, da ponotranjijo nove besede in izraze, lahko nekateri že po prvem oz. drugem slišanju določeno

pesem ponovijo brez napak. Na ponotranjitev pomena besede zelo ugodno vplivajo tudi slike, fotografije in realije. Z njihovo pomočjo dvojezična vzgojiteljica kaže na mogoče razlike med slovensko in avstrijsko kulturo, npr. na razlike med slovenskim in avstrijskim Miklavžem. Izbira didaktičnih materialov je torej povezana s slovenskim prostorom in slovensko kulturo. V sestavnem delu tega je dvojezična vzgojiteljica omenila nekatere slovenske pesmi in izštevance, ki jih z otroki poje in ponavlja, npr. »Bela, bela lilja«, »Ringa, ringa, raja«, »Ob bistrem potočku je mlin«, »Mama« od Toneta Pavčka ipd. Pravi, da ji je zelo pomembno, *da se slovenska kultura širi*. Odprt odnos do drugega jezika, do druge kulture poudarja tudi vodja vrtca. Za njo je posledično tudi pomembno, da otroci pridejo v stik z jezikovno sliko slovenske abecede. Ob vsaki nemški besedi (npr. v knjigi, na realijah ipd.) je zapisana tudi slovenska ustreznica. Čeprav še večina otrok ne zna brati, je treba *opozoriti* na drugačnost nekaterih črk slovenske abecede s ciljem, da se ta drugačnost sprejme in dojema kot nekaj samoumevnega. Prav to pa je sprejemanje drugačnosti, ta odprtost do drugih jezikov in drugih kultur je eden izmed glavnih ciljev dvojezičnega oddelka. Kot poudarja vodja vrtca, cilj torej ni testiranje napredka znanja slovenščine, temveč *veselje do odkrivanja drugačnosti*.

6 Sklep

V teoriji je princip »ena oseba – en jezik« povsem logičen, ampak ko vidiš, da v praksi zares deluje, postane še bolj fascinanten. Uspeh dvojezičnega načina v prvem slovensko-nemškem vrtcu v Gradcu je zasenčil začetne dvome.

Pogoj za uspešnost je, da ima dvojezični vzgojitelj primerljivo visoke kompetence v obeh jezikih, kajti le tako je zagotovljena ne samo kompetentna, ampak tudi avtentična komunikacija. Dvojezični vzgojitelj z otroki sicer uporablja izključno J2, ampak od otrok se ne zahteva, da se v J2 tudi odzovejo. Izvajanje principa »ena oseba – en jezik« posledično pogojuje kompetentno znanje obeh jezikov (gl. Piske, 2016; Wenzel, 2004; Wode, 2001). Prav tako se zahteva opravljena pedagoška izobrazba. Iskanje ustreznega osebja lahko torej – kot v graškem vrtcu – predstavlja velik izziv.

V vrtcu GiP Grabenstraße je zaposlena le ena dvojezična vzgojiteljica, ki je otrokom na razpolago le dopoldan. Časovna komponenta v tem primeru ni dovolj realizirana, saj se dopoldan otroci lahko obrnejo na vzgojiteljico, ki se z njimi sporazumeva v slovenščini, in pomočnico vzgojiteljice, ki se z njimi sporazumeva v nemščini.

Popoldan pa je otrokom stik z J2 onemogočen. Tako vzgojiteljica kot pomočnica vzgojiteljice, ki sta na razpolago otrokom popoldan, se z otroki sporazumevata v nemščini. Glede na to, da dopoldan čas prihoda otrok lahko variira tudi do dve uri, lahko domnevamo, da vsi otroci niso v dovolj intenzivnem stiku s slovenščino, tj. vsaj 50 odstotkov časa (gl. Wenzel, 2004). Zadnje omenjeno lahko vpliva na učinkovitost principa »ena oseba – en jezik«. Svetuje se, da bi bilo bolje, če bi tudi popoldan bila na razpolago vsaj ena dvojezična oseba, bodisi v vlogi vzgojiteljice bodisi v vlogi pomočnice vzgojiteljice. Ker je J1 pomočnice dvojezične vzgojiteljice v graškem vrtcu slovenščina, bi ta lahko bila na razpolago otrokom popoldan in se z njimi sporazumevala izključno v slovenščini. Zakaj ta predlog ni uresničen? Domnevamo, da prav ta pomočnica vzgojiteljice, katere J1 je slovenščina, deluje kot podpora dvojezični vzgojiteljici. V intervjuju smo namreč opazili, da princip »ena oseba – en jezik« predstavlja predvsem v fazi uvajanja otrok velik izziv. Ne samo zaradi tega, ker otroci prej niso imeli nobenega stika s slovenščino, ampak tudi zaradi tega, ker je dvojezična skupina v graškem vrtcu jezikovno izredno mešana. V skupini niso samo otroci, ki jim je J1 nemščina ali slovenščina, ampak tudi otroci z drugimi J1. Nekateri izmed teh otrok ne obvladajo niti nemščine na dovolj visokem nivoju znanja, da pri tem ne bi prihajalo do sporazumevalnih težav. Za te otroke torej ni samo J2, ampak tudi J1 nov jezik. V praksi to pomeni, da v graškem vrtcu GiP Grabenstraße dvojezična vzgojiteljica nemški jezik rabi predvsem v fazi uvajanja otrok, kar ni v skladu z načeli principa »ena oseba – en jezik«. Mešanje jezikov v tej uvajalni fazi sicer ne vpliva negativno na otrokov jezikovni razvoj, ampak je lahko iritativno pri začetni identifikaciji in začetnem razmejevanju jezikov (gl. Scharff-Rethfeldt, 2016). Namesto mešanja jezikov ali simultane rabe teh bi torej bilo priporočljiveje, da dvojezična vzgojiteljica povedano podpre z dejanji, gestami in mimiko. Na ta način dvojezična vzgojiteljica upošteva načelo »ena oseba – en jezik«, saj otrokom omogoči, da ugotovijo povezavo med povedanim in njegovim pomenom brez aktivne rabe jezika okolja (prim. Bergström, 2013).

Z uporabo raznoraznih didaktičnih materialov, ki so vezani na slovenski prostor, in dnevnimi rituali, ki pogojujejo vsakodnevno ponavljanje nekaterih pesmi ipd., otroci v graškem vrtcu ponotranjajo slovenske besede in izraze. Otrokov vsakdanjik v dvojezičnem vrtcu v Gradcu se osredotoča na ponavljanje in učenje podobne vsebine. Vzrok za to, zakaj se le poredko uvaja popolnoma novo besedišče, je najverjetneje v tem, da se v dvojezično skupino sproti vključujejo novi otroci. Ker skupina deluje šele eno leto, je po besedah vodje vrta pomembno, da se tudi

otrokom novincem ponudi možnost, da je mogoče besedni zaklad nadoknaditi s ciljem, da tudi zanje postane slovenščina del vsakdanjika v vrtcu. Velik izziv pri dvojezičnem načinu je posledično tudi soočanje s heterogenostjo skupine. Prav to pa predstavlja idealno podlago za izvedbo dolgoročne študije dvojezičnega načina, na podlagi katere bi lahko napredek spremljali in posledično tudi lažje argumentirali.

Kot posrednica slovenske kulture dvojezična vzgojiteljica otrokom na igriv način indicira tudi razlike med avstrijsko in slovensko kulturo. To drugačnost otroci sicer dojemajo, ampak kot posledica vsakodnevnega stika z večimi jeziki te razlike sprejemajo kot nekaj samoumevnega, naravnega. Preko igre, ritualov, odnosov ipd. otroci posledično oblikujejo medkulturno samorazumevanje (gl. Bäck in Haberleitner, 2011). Togo uveljavljanje enojezičnih ciljev v vrtcih posledično ni koncept prihodnosti (gl. Wroblewski in Herzog-Punzenberger, 2010), na kar ne nakazuje le jezikovna politika EU, ampak tudi vse večja globaliziranost evropskega prostora.

Literatura

- Amirpur, D. (2010). Vielfalt gestalten im Kindergarten. V *Sprache ist der Schlüssel zur Integration. Bedingungen des Sprachlernens von Menschen mit Migrationshintergrund*. Bonn: Universitäts-Buchdruckerei, 60–67.
- Bäck, G. & Haberleitner, C. (2011). Mehrsprachigkeit im Kindergarten. *Erziehung und Unterricht*, 161(1–2), 82–89.
- Bergström, K. (2013). *Effekte von englischer Sprachimmersion in der Kindertagesstätte auf die sprachliche und kognitive Entwicklung bei 2- bis 6-jährigen Kindern. Eine Längsschnittstudie*. Doktorska disertacija. Kaiserslautern: Technische Universität Kaiserslautern.
- Döpke, S. (1992). *One parent one language. An interactional approach*. Amsterdam, Philadelphia: Benjamins.
- Evropska komisija (2004). *Jezikovna politika*. V <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/sl/sheet/142/sprachenpolitik> [02.08.2021].
- Flege, J. E., Yeni-Komshian, G., Liu, S. H. (1999). Age constraints on second language acquisition. *Journal of Memory & Language* 41, 78–104.
- Keuneke, S. (2005). Qualitatives Interview. V L. Mikos, C. Wegener (ur.), *Qualitative Medienforschung. Ein Handbuch*. Konstanz: UVK-Verlagsgesellschaft, 254–267.
- Mahlstedt, S. (1996). *Zweitsprachigkeitserziehung in gemischtsprachigen Familien*. Frankfurt am Main: Lang.
- Mayring, P. (2015). *Qualitative Inhaltsanalyse. Grundlagen und Techniken*. Weinheim, Basel: Beltz.
- Müller, S. (2006). *Theoretische und praktische Implementierung der bilingualen Bildung im Kindergarten. Konzeption einer lebensbezogenen bilingualen Didaktik*. Doktorska disertacija. Freiburg: Pädagogische Hochschule Freiburg.
- Nauwerck, P. (2005). *Zweitsprachigkeit im Kindergarten. Konzepte und Bedingungen für das Gelingen*. Freiburg: Filibach.
- Piske, T. (2007). Wichtig ist nicht nur ein früher Beginn: Zum Erlernen von Fremdsprachen an Kindertageseinrichtungen und Grundschulen. V M. Plieninger, E. Schumacher (ur.), *Auf den Anfang kommt es an. Bildung und Erziehung im Kindergarten und im Übergang zur Grundschule*. Schwäbisch Gmünd: Gmünder Hochschulreihe 27, 133–151.

- Piske, T. (2013). Frühbeginn allein ist nicht genug: Welchen Einfluss haben Faktoren wie Alter, sprachlicher Input, Geschlecht und Motivation auf die Ausspracheentwicklung und die grammatischen Kenntnisse von Zweitsprachenlernern? V C. Bürgel, D. Siepmann (ur.), *Sprachwissenschaft – Fremdsprachendidaktik: Neue Impulse*. Baltmannsweiler: Schneider Verlag Hohengehren, 117–144.
- Piske, T. (2014). Empirische Befunde zur Rolle des Alters beim Zweitspracherwerb. V H. Böttger, G. Gien (ur.), *The Multilingual Brain. Zum neurodidaktischen Umgang mit Mehrsprachigkeit*. Eichstätt: Eichstätt Academic Press, 20–32.
- Piske, T. (2016). Vorwort. Was bilinguale Kitas (unter anderem) leisten können. V A. Steinlen, T. Piske (ur.), *Bilinguale Programme in Kindertageseinrichtungen: Umsetzungsbeispiele und Forschungsergebnisse*. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag, 7–15.
- Piske, T., MacKay, I. R. A., Flege, J. E. (2001). Factors affecting degree of foreign accent in an L2: A review. *Journal of Phonetics* 29, 191–215.
- Scharff-Rethfeldt, W. (2016). *Sprachförderung für ein- und mehrsprachige Kinder. Ein entwicklungsorientiertes Konzept*. München: Ernst Reinhardt.
- Statistik Austria (2019). *Migration & Integration. Zahlen, Daten, Indikatoren 2019*. V https://www.bmeia.gv.at/fileadmin/user_upload/Zentrale/Integration/Integrationsbericht_2019/Migration-Integration-2019.pdf [02.08.2021].
- Wenzel, V. (2004). *Der zweisprachige Kindergarten in der Euregio*. Gronau, Münster: Westfälische Wilhelms-Universität Münster.
- Winitz, H., Gillespie, B., Starcev, J. (1995). The development of English speech patterns of a 7-year-old Polish-speaking child. *Journal of Psycholinguistic Research* 24, 117–143.
- Wode, H. (2001). *Frühes Fremdsprachenlernen: Der Verbund von Kindertagesstätten, Grundschule und Sekundarstufe 1*. V https://www.anglistik.unikiel.de/de/tl_files/EnglSem/Fachbereiche/Sprachwissenschaften/Wode/Norderstedt.pdf [02.08.2021].
- Wode, H. (2009). *Frühes Fremdsprachenlernen in bilingualen Kindergärten und Grundschulen*. Braunschweig: Westermann.
- Wroblewki, A. & Herzog-Punzenberger, B. (2010). Wann kommt die Vielfalt endlich in den Köpfen an? Eine Bestandsaufnahme zum Umgang mit sprachlicher und kultureller Vielfalt im österreichischen Schulwesen. V H. Langthaler (ur.), *Integration in Österreich. Sozialwissenschaftliche Befunde*. Innsbruck: Studienverlag, 105–122.

